

การทำงานเพื่อสังคมแบบโกโลโกโส Social Work Under Go Low Go So(ciety) Model

พระมหาชาติชาย ปญญาวชิโร¹, พระมหาสม กลยาโณ
และเดชอุดม แสงบุญ

PhramahaChatchai Panyawajiro, PhramahaSom Kalayano
and DejUdom Swangboon

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of sociology and anthropology, Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
(Corresponding Author)¹ Email: nionirup@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนและสถานการณ์ปัญหาของเขานั้นมีมากมายหลากหลายแง่มุม สังคมสงเคราะห์วิชาชีพเพื่อขับเคลื่อนกับความต้องการและปัญหาของเขาจึงถูกนำเสนอออกไป โดยจุดมุ่งหมายหลักของสังคมสงเคราะห์มี 3 ประการ คือ (1) เพื่อนำส่งเสริมการแก้ปัญหา การรับมือ และการพัฒนาศักยภาพของประชาชน (2) เพื่อยกมาตรฐานประสิทธิภาพและการทำงานกับคนอย่างเป็นระบบที่จะทำให้ประชาชนเข้าถึงทรัพยากร เข้าถึงบริการทางสังคมและโอกาสทางสังคม และ (3) เพื่อเชื่อมโยงประชาชนเข้ากับระบบที่จะทำให้เขาเข้าถึงทรัพยากร บริการทางสังคมและโอกาสทางสังคม

ทัศนะประการหนึ่งของสังคมสงเคราะห์มองว่าการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ก็เพื่อสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการ ความต้องการจำเป็นถูกขับเคลื่อนมาจากความรู้สึกที่ว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ผิดปกติ นักสังคมสงเคราะห์ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นนั้นโดยแยกแยะความต้องการที่ซ่อนเร้นอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม เมื่อเป็นเช่นนั้น นักสังคมสงเคราะห์จึงใช้ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์ ความหลากหลายของมนุษยชาติ ระบบทางสังคม ระบบนิเวศน์ทางสังคมและความเข้มแข็ง พวกเขาไม่เพียงแต่แยกแยะความต้องการและความเข้มแข็งที่ซ่อนเร้นอยู่ของผู้ใช้บริการเป็นการเฉพาะเท่านั้น แต่ยังทำให้ความต้องการและความเข้มแข็งของผู้ใช้บริการแต่ละคนและระบบสิ่งแวดล้อมเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย ในขณะที่ประชาชนก็พยายามที่จะจัดการกับปัญหาความต้องการของตน และเช่นเดียวกันสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนร่วมสร้างความอยากให้ประชาชนในการตอบสนองต่อความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมหรือกระบวนการการทำงานที่ทางสังคมที่ยังคงอยู่ เพราะการทำงานที่ทางสังคมคือจุดเน้นหลักของการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์

จุดเน้นของความพยายามในการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ทุกๆ ไปคือ การช่วยเหลือปัจเจกบุคคลเพื่อช่วยให้เขารับมือกับปัญหาได้ และเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมหลายปัจจัยที่มีผลกระทบแก่การทำงานที่ทางสังคม การตัดสินใจว่าอะไรที่เป็นจุดเน้นในการให้บริการก็สัมพันธ์อยู่กับประเด็นที่ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ (อุปสรรคในการเติมเต็มความต้องการ) และ

เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้-ผู้ใช้บริการ สถานการณ์ต่างๆ หรือทั้งสองอย่าง
คำสำคัญ: สังคมสงเคราะห์, สวัสดิการสังคม, สถาบันทางสังคม, การปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์

Abstract

Essay introduces the reader to people and problems by presenting multifaceted problem situations. The need for and meaning of professional social work is presented. The three major purposes of social work are to promote the problem-solving, coping, and developmental capacities of people; to enhance the effectiveness and humane operation of the systems that provide people with resources, services, and opportunities; and to link people to systems that provide them with resources, services, and opportunities.

One perspective of social work sees social work practice as response to concern and need. Concern derives from a feeling that all is not right. Social workers response to concern by identifying any unmet needs in the situation. In doing this, they use knowledge about human development, human diversity, social systems, ecosystems, and strengths. They identify not only the unmet needs and the strengths of a particular client but also the needs and strengths of significant individuals and systems in the environment. When people attempt to meet their needs (to cope), and when the environment makes demands on people in response to environmental needs, a process of social functioning exists. Social functioning is a major focus of social work practice.

The focus of generalist social work practice endeavor is on helping individuals to cope and on the environmental factors impinging on social functioning. The decision on what the focus of service is to be relates to what is causing the difficulty (the barrier to need fulfillment) and on what can be changed-the client, the situation, or both.

Keywords: Social Work, Social Welfare, Social Institutes, Social Work Practice

บทนำ

เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ความทันสมัย นอกจากความเจริญรุ่งเรืองในอารยธรรมมนุษย์แล้ว ก็นำพาหลายสิ่งหลายอย่างที่มีมนุษย์ไม่พึงประสงค์มาด้วย เช่น ปัญหาการบริหารจัดการกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ที่ถือว่าเป็นอาการสูญเสียดุลยภาพทางสังคมในวงกว้าง (Social Equilibrium) ทั้งปัจเจก ครอบครัว กลุ่ม องค์กร และชุมชนปรับตัวไม่ได้หรือปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์ทางสังคมดังกล่าว ทำให้รัฐต้องบริหารจัดการ

ทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ ที่สำคัญและจำเป็นเพื่อสนองต่อความต้องการทางสังคมของประชาชน ดังนั้น เครื่องมือหนึ่งและสำคัญที่สุดในหลายสาขาอาชีพเพื่อเป็นการป้องกันแก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาอย่างเป็นระบบตามแนวทางและนโยบายสังคม ได้เกิดบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีจิตอาสาที่เรียกว่า “นักสังคมสงเคราะห์” (Social Worker) ขึ้นมา และการทำงานสังคมสงเคราะห์ ได้มีวิวัฒนาการและประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาสังคม และตัวนักสังคมสงเคราะห์และการทำงานสังคมสงเคราะห์ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า นักสังคมสงเคราะห์คือใคร นักสังคมสงเคราะห์ทำอะไร จุดมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์คืออะไร และจะเข้าใจนักสังคมสงเคราะห์ได้ จะต้องเข้าใจก่อนว่างานสังคมสงเคราะห์คืออะไร

งานสังคมสงเคราะห์คืออะไร (What is Social Work)

งานสังคมสงเคราะห์สำหรับคนทั่ว ๆ ไป อาจจะมองแค่เพียงว่าเป็นการแจกข้าวแจกของ เสริมแล้วก็แยกย้ายกันไป แต่ในความเป็นจริงงานสังคมสงเคราะห์กินความกว้างและลึกยิ่งกว่านั้นมาก การแจกข้าวแจกของเป็นแค่เพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของการช่วยเหลือทางสังคมและงานสังคมสงเคราะห์เท่านั้น เป็นการช่วยเหลือเฉพาะหน้าหรือเฉพาะกิจ โดยเนื้อแท้ของงานสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานทางสังคมหรือเพื่อสังคมอย่างเป็นกระบวนการ มีแนวคิดทฤษฎีรองรับ เป็นการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองต่อความต้องการของประชาชนผู้ด้อยโอกาสหรือยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมประเภทต่างๆ ที่พึงมีพึงได้ (Sheafor, Horejsi, & Sheafor, 2000)

ทั้งนี้การทำงานเพื่อสังคมเน้นการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับจุลภาคจนถึงระดับมหภาค คือ ปังเจก ครอบครัว กลุ่ม องค์กรทางสังคม และชุมชน (Vimala Pillari, 2002) นี้คือมุมมองปัจเจกบุคคล ขณะเดียวกันก็มีมุมมองที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในฐานะขององค์กรวิชาชีพคือสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (อเมริกา) (NASW, 1973) ได้ให้คำนิยามที่เป็นมาตรฐานปฏิบัติสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ทั่วโลกไว้ว่า การทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นกิจกรรมทางวิชาชีพเพื่อการช่วยเหลือปัจเจก กลุ่ม ชุมชน การทำงานร่วมกับผู้ใช้บริการเพื่อดึงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้งานได้ และเพื่อให้การทำหน้าที่ทางสังคมของเขาบรรลุเป้าหมายได้ หากมองในอีกมิติหนึ่งนอกจากการช่วยเหลือ การสร้างเงื่อนไขเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางสังคมของเขาได้แล้ว การทำงานเพื่อสังคมยังจะต้องประกอบด้วย ค่านิยม (Values) หลักการ (Principles) และเทคนิควิธีการ (Techniques) อีกด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือและแนวทางให้การช่วยเหลือสังคมมีความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือทางวิชาชีพเหล่านี้จะนำไปสู่ (1) การช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับบริการต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Tangible Services) เช่น ข้าวปลาอาหาร รายได้ (2) การให้คำปรึกษาและการบำบัดทางจิตหรือจิตบำบัด (Psychotherapy) แก่ปัจเจก ครอบครัว และกลุ่ม (3) ช่วยให้ชุมชนหรือกลุ่มได้รับการปรับปรุงการบริการทางสุขภาพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น และ (4) การมีส่วนร่วมในการผลักดันบริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามกฎหมาย แท้ที่จริงการสังคมสงเคราะห์จะครอบคลุมใน 5 กลุ่มสาระ (Themes) (Karen K. Kirst-Ashman, 2003)

คือ (1) เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือปัจเจก กลุ่ม และชุมชน เพื่อปรับปรุงการบริการทางสังคมและทางสุขภาพ (2) เกี่ยวข้องกับและนำมาซึ่งค่านิยมและหลักปฏิบัติพื้นฐานที่เข้มแข็งที่จะบอกให้รู้ว่า นักสังคมสงเคราะห์ควรหรือไม่ควรทำอะไร (3) การกำหนดทิศทางแก่นักสังคมสงเคราะห์ว่าควรจะนำวิธีการและสรรสร้างเป้าหมายภายใต้การปฏิบัติตามเทคนิคและทักษะพื้นฐานที่ดีอย่างไร (4) นักสังคมสงเคราะห์จะต้องช่วยประชาชนให้ได้รับบริการทางสังคม พิทักษ์สิทธิให้เขารวมทั้งพัฒนาบริการต่าง ๆ และ (5) นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตรากฎหมาย ส่งเสริมสนับสนุนกฎหมายที่ดีที่เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวกและมีผลต่อโครงสร้างการบริการสังคม อย่างไรก็ตาม การทำงานสังคมสงเคราะห์จะมีพื้นที่หนึ่งที่คาบเกี่ยวกับการบริการสวัสดิการสังคม (Social Welfare) จึงเป็นที่ถกเถียงกันว่า สังคมสงเคราะห์กับสวัสดิการสังคมเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้น เพื่อความชัดเจนและป้องกันความสับสนจะขอกล่าวถึงว่าอะไรคือสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคมคืออะไร (What is Social Welfare)

เป็นที่รับรู้กันว่า สังคมสงเคราะห์กับสวัสดิการสังคมมีความหมายและพื้นที่ซ้อนทับกันอยู่จนยากที่จะแยกแยะได้ว่าอะไรคือสังคมสงเคราะห์ อะไรคือสวัสดิการสังคม แต่ถึงกระนั้นแต่ละอย่างก็มีความหมายและพื้นที่เป็นของตนเองที่จะชี้ให้เห็นว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญแต่ในเชิงเนื้อหาอยู่ในพื้นที่เดียวกันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้

อย่างง่ายที่สุด สังคมสงเคราะห์คือการบริการเพื่อปรับปรุงสวัสดิการสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนให้ดีขึ้น รวมถึงสุขภาพกายและสุขภาพจิต การช่วยเหลือทางการเงินการคลัง และบริการอื่นๆ โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้สูงอายุ เด็ก ครอบครัว คนพิการ และบุคคลตามกำหนดของกฎหมาย (Karen K. Kirst-Ashman, 2003) ขณะที่สวัสดิการสังคมคือ ระบบโปรแกรมของชาติ ผลประโยชน์ และบริการต่างๆ ที่เป็นบริการพื้นฐานเพื่อธำรงรักษาสังคมส่วนรวมไว้ที่อาจประกอบด้วยบริการทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และสุขภาพ (Barker, 1999) อนึ่ง สวัสดิการสังคมคือแนวคิดที่ว่าด้วยความอยู่ดีกินดีของประชาชน (Well-Being) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ (1) อะไรที่ประชาชนได้รับจากสังคม และ (2) ความต้องการของเขาได้รับการตอบสนองได้ดีเพียงใด

เมื่อกล่าวโดยสรุป สังคมสงเคราะห์ไม่ใช่แค่เพียงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการจัดสรรบริการทางสุขภาพ การศึกษา สันทนาการ และบริการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยสาธารณะ รวมถึงบริการทางการแพทย์ พยาบาล พนักงานดูแลสุขภาพ ครู ผู้ให้คำปรึกษาเชิงสร้างสรรค์ ตำรวจ นักดับเพลิง และบริการอื่น ๆ อีกมากมาย เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุข ส่วนสวัสดิการสังคมจะมีมิติที่จะให้กล่าวถึงอยู่ 2 มิติ (Karen K. Kirst-Ashman, 2003) คือ (1) ความรับผิดชอบส่วนบุคคลที่จะต้องดูแลตนเองที่เป็นอิสระจากรัฐบาล อย่างคำโบราณที่กล่าวว่า “คุณได้เก็บเกี่ยวพืชผลที่คุณได้หว่านไว้” (You Reap What You Sow) และ (2) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของสังคม ที่จะต้องดูแลสมาชิกของสังคมให้อยู่ดีกินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความกตตันทางสังคม ถึงแม้ว่าจะมีประเด็นที่เป็นที่ถกเถียงกันว่า ใครควรหรือไม่ควรได้รับสวัสดิการสังคมก็ตาม

นักสังคมสงเคราะห์คือใคร (Who are Social Workers)

การทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นงานที่ต้องใช้ทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังสติปัญญาที่ต้องขบคิดเกี่ยวกับการแก้ไขสถานการณ์ทางสังคมและการพัฒนาบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการกลุ่มต่างๆ จะต้องทำการพิทักษ์สิทธิของเขาทั้งที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ก็ตาม ผู้ทำงานด้านนี้ สิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีจิตอาสา และทัศนคติที่ดี (Good Mind and Attitude) คือ การทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก ทุกคนสามารถทำได้ แต่แน่นอนไม่ใช่ทุกคนที่จะทำให้อีกต้องและในวงกว้าง ครอบคลุมทุกกลุ่มทุกอาชีพได้ นอกจากนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพโดยตรง

สิ่งที่จำเป็นและขาดเสียมิได้สำหรับนักสังคมสงเคราะห์ก็คือ

(1) คุณสมบัติอันล้ำค่าส่วนบุคคล (Valuable Personal Qualities) เวลาทำงาน ทุกคน ๆ ก็มักจะเกิดคำถามขึ้นในใจว่า เราจะทำงานกับใคร เขามีคุณลักษณะนิสัยใจคอเป็นอย่างไร เป็นต้น เช่นเดียวกันผู้ที่ทำงานเพื่อสังคมที่จะต้องทำงานร่วมกับคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ใช้บริการ (Clients) หรือทีมสหวิชาชีพ (Interdisciplinary) ก็จะต้องเป็นบุคคลที่ใครคนอื่นไว้วางใจ ทำงานด้วยแล้วสบายใจ ดังนั้น คุณสมบัติที่จำเป็นก็คือ มีความเป็นมิตร (Friendly) ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของคนอื่น (Respectful of Others' Feeling) มีความซื่อสัตย์ (Honest) เป็นผู้ฟังที่ดี (A Good Listener) ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ (Cooperative) และมีความจริงใจต่อคนอื่น (Genuinely Interested) และ (2) การทำงานด้วยการเป็นหุ้นส่วนกัน (Working with Partnership) แน่ใจที่สุด การทำงานสังคม นักสังคมสงเคราะห์จะทำงานคนเดียวไม่ได้ จะต้องร่วมมือกับคนอื่น นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพจะส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันภายใต้ภารกิจเพื่อส่วนรวม ทุกคนเต็มเต็มให้กำลังใจแก่กันและกัน ขณะเดียวกันนักสังคมสงเคราะห์จะต้องให้ความสำคัญแก่ความแตกต่างส่วนบุคคล ความหลากหลาย อัตลักษณ์ส่วนบุคคล เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคลิกของนักสังคมสงเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ การกระทำอย่างรับผิดชอบ การพิทักษ์ความยุติธรรมและโปร่งใสตรวจสอบพฤติกรรมได้

นักสังคมสงเคราะห์ทำอะไร (What Do Social Workers Do)

ประเด็นต่างๆ ที่อภิปรายมา ก็พอจะตอบคำถามได้ว่า นักสังคมสงเคราะห์ทำอะไร แต่เพื่อความชัดเจนในประเด็นนี้ ผู้เขียนจึงอยากเสนอต่อไปว่า สิ่งที่นักสังคมสงเคราะห์ทำและสำคัญที่สุดตามที่ Brenda DuBois and Karla Krogsrud Miley (2005) ได้กล่าวไว้ นั่นก็คือ การให้โอกาสแก่ตนเองและคนอื่นเพื่อร่วมกันทำงานในขอบเขตของงานสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคมที่ผูกพันอยู่กับประเด็นปัญหา สถานการณ์ทางสังคม และความต้องการทางสังคมที่หลากหลายที่ได้สะท้อนกลับมาจากพื้นที่ทางสังคมนั้นๆ (Voices from the Field)

ตามความหมายนี้ นักสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีหลายกลุ่มและลักษณะงานที่ทำก็จะทำหน้าที่ของตนเองได้ตรงตามความถนัด เช่น นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะต้องฟังเสียงของผู้ใช้บริการ

หรือทีมสหวิชาชีพผู้อยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุด ร่วมกันแก้ไขป้องกันปัญหา ทำให้มีวิธีการที่หลากหลายที่มาจากสหวิชาชีพในการพัฒนาบริการสาธารณะต่างๆ (Generalist Social Work) ที่มีลักษณะการบริการครอบคลุมถึงกระบวนการปฏิบัติงานต่างๆ ไปในระบบผู้ใช้บริการ (Client System) ตระหนักถึงสมรรถนะเพื่อการเปลี่ยนแปลงในระบบที่หลากหลายได้แก่ ระบบมนุษย์ (Human Systems) การเน้นไปที่พฤติกรรมของมนุษย์ในบริบทสิ่งแวดล้อมของเขา และการบูรณาการวิธีการปฏิบัติตรงที่เป็นไปตามนโยบายทางสังคมและกิจกรรมการวิจัยทางสังคม

จุดมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์คืออะไร (What is the Purpose of Social Work)

จุดมุ่งหมายที่ง่ายที่สุดที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันก็คือการทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข (Well-Being) แต่บนพื้นฐานของค่านิยมที่หลากหลาย จุดมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์จะประกอบด้วย 3 ประการหลักๆ (Baer & Federico, 1978) คือ

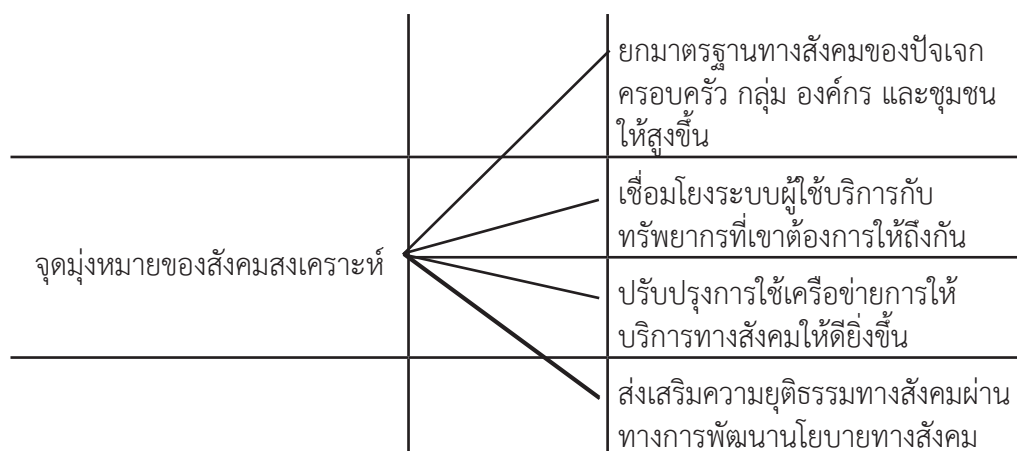
1. ส่งเสริมการแก้ไขปัญหา รับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคมและพัฒนาความสามารถของประชาชน

2. สนับสนุนระบบปฏิบัติการในมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการและทรัพยากรต่างๆ

3. ช่วยประชาชนให้เชื่อมต่อกับระบบที่จะให้เข้าถึงบริการ ทรัพยากรและโอกาสต่างๆ

ในความเป็นจริงจุดมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์จะให้วิสัยทัศน์ในการทำงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพ เพื่อนำไปพัฒนาหาทางออกร่วมกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับผู้ใช้บริการภายใต้บริบทอนุกรมความเข้มแข็งและความต้องการ (Strengths and Needs) เป้าหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะจะให้นักสังคมสงเคราะห์กระตุ้นต่อความสามารถของผู้ใช้บริการ เชื่อมโยงเข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่ และเป็นพี่เลี้ยงที่ทำให้องค์กรและสถาบันทางสังคมตระหนักถึงความต้องการของประชาชน (NASW, 1981)

แผนภาพที่ 1 (Strengths and Needs)

สังคมสงเคราะห์กับสถาบันทางสังคมเกี่ยวข้องกันอย่างไร (How Are Social Work and Social Institutions Related)

การทำงานทางสังคมสงเคราะห์มีส่วนเกี่ยวข้องกับและหลายสถาบันทางสังคม ทั้งสถาบันที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว การศึกษา รัฐบาล ศาสนา เศรษฐกิจ และสวัสดิการสังคม เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการของปัจเจกและส่วนรวม หรือเกิดขึ้นเพื่อเติมเต็มความต้องการของมนุษย์และแก้ไขปัญหาสังคมไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนาหรือจิตวิญญาณ และความต้องการทางการเมืองของประชาชนตามทิศทางและบทบาทของสถาบันนั้น ๆ

พื้นที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Fields of Social Work Practice)

นักสังคมสงเคราะห์ต้องประสบและจัดการกับปัญหาหลายอย่าง เช่น การกระทำรุนแรงและการทอดทิ้งเด็ก การไร้ที่อยู่อาศัย ความยากจน ความต้องการดูแลสุขภาพ การถูกปฏิเสธจากเพื่อนบ้าน การเห็นห่างจากชุมชน การใช้สารเสพติด การถูกกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัว การทำงานทั่ว ๆ ไปกับองค์กรชุมชน กลุ่มเพื่อนบ้าน ครอบครัว และปัจเจกบุคคลผู้สูงอายุ การทำผิดกฎหมาย คนตกงาน หรือแม้กระทั่งผู้เจ็บป่วยทางจิตเรื้อรังหรือบุคคลพิการก็ตาม พื้นที่การปฏิบัติงานถูกแบ่งออกตามประเภทของการบริการทางสังคมลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็น (1) ประเภทปัญหาสังคม (2) การสนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มประชาชนผู้ใช้บริการ และ (3) การสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ (Brenda DuBois and Karla Krogsrud Miley, 2005) เมื่อกกล่าวอย่างถึงที่สุด พื้นที่การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ตามแบบฉบับ (Traditional Fields of Practice) จะประกอบด้วย (1) บริการสวัสดิการครอบครัวและเด็ก (2) สุขภาพและการฟื้นฟูสุขภาพ (3) สุขภาพจิต (4) สังคมสงเคราะห์ด้านอาชีพ (5) ที่อยู่อาศัย (6) การพัฒนาชุมชน (7) ข่าวสารและการเผยแพร่ (8) การคุ้มครองรายได้ (9) การบริการผู้สูงอายุหรือวิทยาการด้านผู้สูงอายุ (10) สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา และ (11) สังคมสงเคราะห์ที่ช่วยการปรับปรุงแก้ไข

สังคมสงเคราะห์กับสังคม (Social Work and Society)

เพื่อเติมเต็มอาณัติด้านสวัสดิการสังคม สังคมสงเคราะห์ถูกมองว่ามีบทบาทที่แตกต่างไปจากสังคม (สถาบันทางสังคม) โดยบทบาทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบที่แตกต่างกันของสังคมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่สังคมสงเคราะห์รับผิดชอบ เพราะธรรมชาติของปัญหาสังคมกับวิถีทางปฏิบัติที่สังคมนิยามไว้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมมันมีอิทธิพลต่อสังคมสงเคราะห์ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

รูปแบบที่สอดคล้องและขัดแย้งกัน (Consensus and Conflict Models)

รูปแบบของสังคมสองอย่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองทางสังคมวิทยาที่แตกต่างกัน เพราะรูปแบบที่สอดคล้องกันเป็นไปตามมุมมองเชิงโครงสร้างหน้าที่ ส่วนรูปแบบที่ขัดแย้งกันเป็นไปตามมุมมองความขัดแย้ง (Leonard, 1976) รูปแบบความสอดคล้องกันของสังคมให้คุณค่าแก่การรักษาสมดุลของความสัมพันธ์กันระหว่างสังคมกับสมาชิกของสังคม ในรูปแบบนี้บทบาทของ

สังคมสงเคราะห์ที่ใช้เพื่อการแก้ไขความขัดแย้งและความตึงเครียดระหว่างกัน เพื่อหล่อหลอมประชาชนที่ถูกตราหน้าว่า “เป็ยงเบน” ให้กลับคืนสู่สังคมได้ และเพื่อสร้างสรรคความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างประชาชนกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขา ด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเข้าหากันและกัน บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ตรงจุดนี้คือ การควบคุมประชาชนที่ถูกผลักออกไปและปฏิรูปโครงสร้างสังคมที่สูญเสียไปนั่นเอง ขณะที่รูปแบบความขัดแย้งมุ่งไปที่ประเด็นอำนาจและการถือครองอำนาจที่เป็นปัญหาอันเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจไม่สมดุล จากประเด็นนี้บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์จะต้องรับมือกับความอยุติธรรมทางสังคม และพิทักษ์สิทธิของผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและอ่อนแอ เพราะเป้าหมายของนักสังคมสงเคราะห์คือการเปลี่ยนผ่านอำนาจและการใช้อำนาจเพื่อการบริหารจัดการทางสังคม

สัมพันธภาพที่เป็นไปได้ 4 รูปแบบ (Four Possible Relationship)

สัมพันธภาพระหว่างสังคมสงเคราะห์กับสถาบันทางสังคมอาจทำความเข้าใจได้จากรูปแบบ 4 ประการ นี้ (Cowger, 1977) คือ

1. สังคมสงเคราะห์ในฐานะตัวแทนของการควบคุมทางสังคมในนามของสถาบันทางสังคม
2. สังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้ปฏิรูปสังคม
3. สังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้แยกขาดจากสังคม
4. สังคมสงเคราะห์ในฐานะสื่อกลางระหว่างปัจเจกบุคคลกับสถาบันทางสังคม

แต่ละตำแหน่งแห่งที่ชี้ให้เห็นถึงสัมพันธภาพระหว่างสังคมสงเคราะห์กับสถาบันทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ละอย่างให้ความหมายที่แตกต่างกันในการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ สังคมในฐานะเครื่องมือขัดเกลาทางสังคมโดยเน้นไปที่การควบคุมทางสังคม (Brenda DuBois and Karla Krogsrud Miley, 2005) ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า ความดีสาธารณะถูกให้ความสำคัญเหนือกว่าความต้องการของปัจเจกบุคคล อีกประการหนึ่ง ขณะที่ผู้ปฏิรูปสังคมได้ใช้การปฏิรูปทางสังคมสงเคราะห์วิชาชีพเพื่อตอบสนองต่อปัญหา โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขต่างๆ และทำที่ที่รุนแรงอาจทำให้พันธมิตรที่มีศักยภาพแปลกแยกออกไป และสะกิดก้นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้

ยิ่งไปกว่านั้น ขณะที่นักสังคมสงเคราะห์บางคนอาจจะผลักดันแบบโตดเดียวในการแทรกแซงการบำบัดรักษาโรคและสวงนทำที่แบบกลาง ๆ ในความสัมพันธ์กับสังคม ตำแหน่งแห่งที่ลักษณะนี้ดูเหมือนจะไม่คงเส้นคงวานักกับอานติด้านความยุติธรรมทางสังคมอย่างมืออาชีพ บทบาทโฆ่กกลางโดยสัดส่วนมีความใกล้เคียงกันมากกับแนวคิดทางสังคมสงเคราะห์ ในฐานะกระบวนการเสริมพลังอำนาจที่ทำงานเป็นหุ้นส่วนกันกับผู้ให้บริการ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งแก่ตัวปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของเขา ยิ่งไปกว่านั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของหุ้นส่วนกับการเสริมพลังอำนาจสามารถเปลี่ยนผ่านวิถีทางกลยุทธ์การทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ที่สัมพันธ์กับการควบคุมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

บทสรุป

การทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่ต้องทำด้วยความรู้ ทักษะ ทศนคติและค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อสร้างความแตกต่างและความเข้มแข็งให้แก่ปัจเจก ครอบครัว กลุ่ม องค์กร และชุมชน ที่ต้องทำงานร่วมกับหลายฝ่ายหลายสาขาอาชีพ ทั้งเป็นความร่วมมือระหว่างกันและบูรณาการกัน (Interdisciplinary and Multidisciplinary) โดยนัยนี้ Brenda DuBois and Karla Krogsrud Miley (2005) จึงกล่าวสรุปไว้ว่า สังคมสงเคราะห์เป็นเพียงหนึ่งในหลายสาขาอาชีพในพื้นที่สวัสดิการสังคม อย่างไรก็ตาม ตามประวัติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ได้ถูกนิยามให้เป็นการปฏิบัติงานวิชาชีพเริ่มแรกที่ทำให้แนวคิดทางสวัสดิการสังคมสำเร็จลงได้ สังคมสงเคราะห์มีความแตกต่างจากสาขาอาชีพอื่น แต่ก็เป็นการยากที่จะทำให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน เพราะทิศทางการทำงานมีขอบเขตกว้างขวาง คาบเกี่ยวกับสาขาอาชีพอื่นหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมสงเคราะห์กับสวัสดิการสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ สิ่งที่ต้องตระหนักก็คือ การให้ความสำคัญแก่การบริการประชาชน บริการสาธารณะซึ่งจะทำให้แยกแยะได้ว่า ปัจเจกบุคคลกับความหลากหลายของพื้นฐานทางการศึกษาของบุคคลเป็นอย่างไร? การฝึกอบรมกับระดับความสามารถของนักสังคมสงเคราะห์ว่ามีมากน้อยเพียงใด? ผู้ทำงานบริการประชาชนอาจจะนิยามตัวตนของตนว่าเป็น “ผู้ทำงานทางสังคมสงเคราะห์” ก็ได้ แต่ในความเป็นจริง งานสังคมสงเคราะห์ต้องการการศึกษาเรียนรู้เป็นการเฉพาะด้านเพื่อเข้าถึงความรู้ ทักษะ และค่านิยมพื้นฐาน เพื่อการทำงานทางสังคมสงเคราะห์อย่างมืออาชีพ

การเตรียมการเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพต้องการความเข้าใจมนุษย์และความต้องการเชิงสังคม การพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง และการผสมกลมกลืนกับค่านิยมทางสังคมสงเคราะห์อย่างแท้จริง ผู้ใช้บริการได้รับบริการโดยพันธะส่วนบุคคลและปัญหาสังคมกับนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อยกระดับผู้ใช้บริการให้ทำหน้าที่ทางสังคมได้ ด้วยการเป็นหุ้นส่วนตามการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ สังคมให้กรรมสิทธิ์แก่นักสังคมสงเคราะห์เชิงวิชาชีพเพื่อการจัดสรรสวัสดิการสังคม จุดมุ่งหมาย พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสังคมสงเคราะห์วิชาชีพต้องตระหนักถึงเรื่องพฤติกรรม ทศนคติ และทักษะที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทางตามรูปแบบที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า “Social Work under Go Low Go So(ciety) Model”.

References

- Baer, B. L. & Federico, R. C. (1978). **Educating the Baccalaureate Social Workers.** Cambridge, MA: Ballinger.
- Barker, R. L. (1999). **The Social Work Dictionary (4th ed.).** Washington, DC: NASW Press.
- Brenda, DuBois, Karla Krogsrud Miley. (2005). **Social Work: An Empowering Profession (5th ed.).** Boston: Allyn & Bacon.
- Cowger, C. D. (1977). **Alternative Stances on the Relationship of Social Work to Society.** Journal of Education for Social Work, 13 (3), 25 – 29.
- Karen, K., Kirst-Ashman. (2003). **Introduction to Social Work and Social Welfare: Critical Thinking Perspectives.** Pacific Grove: Brooks/Cole.
- Leonard, P. (1976). **The Function of Social Work in Society,** In N. Timms & D. Watson (Eds.), Talking about Welfare: Readings in Philosophy and Social Policy (cc. 252 – 266). Boston: Routledge and Kegan Paul.
- National Association of Social Workers (NASW). (1973). **Standards for Social Service Manpower.** New York: Author.
- National Association of Social Workers (NASW). (1981). **Standards for the Classification of Social Work Practice, Policy Statement 4.** Silver Spring, MD: Author.
- Sheafor, B. W., Horejsi, C. R., & Horejsi, G. A. (2000). **Techniques and Guidelines for Social Work Practice (5th ed.).** Boston: Allyn & Bacon.
- Vimala, Pillari. (2002). **Social Work Practice: Theories and Skills.** Boston: Allyn & Bacon.